

LÁTTUK MÉG

szorongatott cukorkás-
zacskó is.

A hiteles környezet, a „felismerhető” felnőttek és az „ugyanolyan” gyerekek láttán a legifjabb nézők könnyűszerrel azonosulhatnak a szereplőkkel, beleélhetik magukat a helyzetükbe, majdnem annyira, mintha ők maguk is fellépnének a vászonra. Ebben a korban az ember még elképzelhetőnek tartja, hogy beszaladjon abba a világba, amit lát, hogy hirtelen otteremjen a vásznon. Később, felnőttként már csak odáig terjednek a kényelmes vágyak, hogy bárcsak az a látott világ körénk kerekedne valahogy.

Múlnak az évek, a szeleburdi család egykori szereplőit újak váltották fel, és sok minden más is változott. A *Hahó, öcsi!* idején talán elképzelhetetlen lett volna a *Szeleburdi vakáció* kalandjait elindító helyzet, miszerint egy „jóltsituált” magyar családnak nincs pénze nyaralásra. A felnőttek komolyabbak lettek, és valahogy butábbak is, meg tétovábbak. A gyerekek és az öregek kedvesek, érzékenyek, okosak maradtak, olyanok mint régen, ők job-

Szeleburdi vakáció

ban él is igazodnak ebben a világban. Megjelenik egy új különös generáció is a színen, a tizenhat-tizennyolc évesek. Képviselőik néhány pofonnal, rúgással és szitkozódással mutatkoznak be.

A nyolcvanas évek végének csodáját egy hajó testesíti meg. Nem papírhajó, nem is motoresónak, hanem a régi idők nagyszerű vitorlása, az elhagyott Ramona. A Duna partján veszteglő hajóról aztán kiderül, hogy ócska, korhadt roncs. Méltósága, varázsa és legendás története mégis azt sugallja, hogy lehet még belőle a vizek vándora, akár a dunai kék szalagot is elnyerheti. Temérdek munka és fáradság után bebizonyosodik, hogy ez a hajó nem száll el a szélben, de még a vízen sem.

Szükszül az idill köre, szaporodnak az ellenszenves jelenségek, egyre nehezebb a csodák dolga. Bizonyára Csilicsala bácsi is gondterhelten vakargatná a fejbűbját.

SCHREIBER LÁSZLÓ

Szeleburdi vakáció — magyar, 1987. Rendezte: Palásthy György. Írta: Bálint Ágnes. Kép: Illés György. Zene: Berkes Gábor. Hang: Arató János. Vágó: Losonczy Teri. Szereplők: Benedek Miklós (Faragó), Kics Mari (Faragóné), Puhár Ádám (Feri), Simonkovits Ákos (Laci), Darnyik Adrienn (Picur), Miklósy György (Nagyapa), Zolnay Zsuzsa (Nagy mama), Balázs Péter (Belvizi). Gyártó: Dialóg Filmstúdió.

VIDÉKI VASÁRNAP

Vajon ki nem vágyik egy igazi vidéki vasárnapra, melengető őszi napsütéssel, bukolikus kerttel, gőzölgő-illatozó ebéddel, jóleső semmittevéssel? Ugyan ki tudna ellenállni a plein air minden puha színeben tündöklő idillnek? — kiváltképp, ha az a századelő soha vissza nem térő boldogságát idézi. Bertrand Tavernier vidéki vasárnapja méltóság-teljesen nyugodt, a megszokások biztonságos rendjéhez, eleganciájához kötődő, s ha furcsa öregember hősét nem kísértené a halál, azt hihetnénk, a Paradicsomban járunk, mit sem sejtve eredendő bűnről, kiűzetésről.

Az impresszionisták ecsetjére méltó a töredezett pillanatok, a tűnékeny hangulatok és a csapongó érzelmek különös vibrálása. A depresszió és az eufória színei váltakoznak azon a — többtől talán nem különböz — vasárnapon, amely a maga hívalkodó eseménytelenségével nehezedik rá a film hőseire és nézőire. Ladmiral úr, a Pierre Bost-regény és a belőle készült film hőse egy festményről lépett le, s epikus figurává válva, sorssá kerékíti egyetlen képbe sűrített életét.

Ladmiral úr festő, az alkotás édes kínját minden nap átéli, de boldog izgalmal várja a vasárnapokat: ezek az ő hétköznapijai, ekkor látogatja meg a fia, vásott gyermekeivel és kicsit unott feleségével, s végre elmerülhet a lényegtelen apróságok tengerében. Élvezheti egy vidéki vasárnap egyszerű örömeit, s keresheti — akárcsak a rendező, Bertrand Tavernier — a művészet és az élet közötti átjárást.

KOLTAI ÁGNES

Vidéki vasárnap (Un Dimanche à la campagne) — francia, 1984. Rendezte: Bertrand Tavernier. Írta: Pierre Bost novellájából / Bertrand Tavernier. Kép: Bruno de Keyser. Zene: Louis Ducreux, Marc Perrone. Szereplők: Louis Ducreux (Ladmiral úr), Sabine Azéma (Irène) Michel Aumont (Edouard), Genevieve Mnich (Marie-Thérèse), Monique Chaumette (Mércédés). Gyártó: Sara Films — Films A2 — Little Bear. *Feliratos.*

A BOLYGÓ NEVE: HALÁL

Ez a sci-finek álcázott rémfilm aljasul profi munka. Dramaturgiája és látványeffektusai olyan biztonsággal hatolnak el tudatalatunk archetipusos félelmeihez, mint ahogy a filmbéli szörny juttatja lárváit az élő ember belsejébe. Nemcsak az állatvilágból ismert ugyanis — például a fűkészarazsak szaporodási módjaként — a gazda-organizmust elpusztító élősködő, de az emberi komplexusok egyik legiszonyatosabbjaként: a testükbe fészkel

mint ma. 2. A legaberráltabb nők előtt nyitva áll majd a tengerészgyalogospálya is. 3. Ezek a buta és aberrált emberek majd arra lesznek jók, hogy mindenféle gonosz sárkánnyal fel-etessük őket, kvázi-áldozati ajándékként. Aztán ebben a filmben már nem macska szerepel Mit-sem-sejtő Ártatlan Lényként, hanem egy ennivalóan pisze, Nyuszi nevű kislány, ami azért elég elcsépelet fogás, és ráadásul

A bolygó neve: Halál

nemkívánt terhesség, rákos daganat, vagy a belülről uraló Gonosz képében konkretizált szorongásként is. A filmbéli Gonosz — a Szuperszörny — egyébként már régi ismerősünk *A nyolcadik utas: a halál* című filmből, melynek e mostani „halálos” film a folytatása. S — mint minden folytatás, úgy ez is — megpróbál „rátenni mégegy lapáttal”, ami néha sikerül, de többnyire nem. A film — „kalandosságát” színesítendő — némi akciófilm-imitációt is bevett egy tucatnyi tengerészgyalogos segítségével, de a néző szempontjából ez mindössze annyi tanulsággal szolgál, hogy: 1. A huszonegyedik században az emberek talán még primitívebbek lesznek,

egyáltalán nem növeli a feszültséget, mert míg a macskáért aggódhatunk, addig Nyusziról azonnal tudható, hogy bármi történhet, ő maximum csak egy kicsit macszatosabb lesz, de amúgy a hajaszála sem fog görbülni. Végül: egy szörny helyett most több tucatnyival kell hőseinknek szembenéznie, ami ugyancsak nem okoz a filmben minőségi változást.

Ami azonban ismét csak megdöbbenő: ahogy a szörny „ki van találva”! Először is: alakja szinte sohasem érzékelhető teljes egészében, ami nagyban képes fokozni a néző rettenetét, hisz éppen az ismeretlen, a Valami, az Alaktalan az, amitől az ember legjobban fél. Másodsor: lárvá-

állapotainak alakváltásai révén egyszerre képes hasonlítani szinte az összes olyan lényre, melyet pszichénk automatikusan az Alvilággal hoz összefüggésbe, s ezért iszonyodik tőle: pókra, polipra, gyíkra, skorpióra és a mitológiák sárkányára. Ráadásul teste fémszerűen elpusztíthatatlannak látszik, s iszonyúan univerzális ragadozó-szája ragacos nyálat és pusztító mérget fecskendez.

A Szent Antal megkísértését ábrázoló képek keverékéül-szörnyei miúgyan esetre gyenge amatőrök lehetnek csak mellette. Korunk úgy látszik lényegesen többet tud a „minden megtörténhet”-érzéséről, a Káosz-jellemezte démonikusról, a tüzzel-füsttel-gőzzel sziszegő fém-Pokolról. És csak erről. Ez ebben a filmben a legiszonyosabb.

SZEMADÁM GYÖRGY

A bolygó neve: Halál (Aliens) — amerikai, 1986. Rendezte: James Cameron. Írta: James Cameron, David Gilen, Walter Hill. Kép: Adrian Biddle. Zene: James Horner. Szereplők: Sigourney Weaver (Ripley), Carrie Henn (Newt), Michael Biehn (Hicks), Paul Reiser (Burke), Jenette Goldstein (Vasquez), Lance Henriksen (Bishop), Bill Paxton (Hudson). Gyártó: Brandywine — 20th Century Fox. Szinkronizált.

ÉLETHALÁLHARC

Nehéz csend üli meg a világot a katasztrófa után megmaradt sivár romokon: zajok hallatszanak csupán, kivészett az emberi hang. Luc Besson filmjének szöveg nélküli, fekete-fehér képkockái annyira erőteljesek, hogy szinte elhiszük: színek sincsenek már.

A fiatal, elsőfilmes rendező szándékosan homályban hagyja, hogy nukleáris vagy másfajta pusztítás tarolta-e le a városokat, maradt-e a földkerekségen lehetőség az élet folytatására valahol, vagy sem. Az emberi leépülés drámája foglalkoztatja. Kétszeresen is gyümölcsöző ötlet, hogy a katasztrófa túlélői szavukat veszítik. A közösségből végérvényesen kiszakadt ember nemcsak társait veszíti el,

hanem a nyelvet is, az *Élethalálharcban* felhangzó ösenberi vagy inkább félállati makogás, ha tudományosan feltétlenül nem is, művésziileg mindenképpen hiteles katasztrófa utáni stigma. És ami a kényserű némaságból egyenesen következik: itt mindent a képekkel kell elmondani.

A reménység elvesztésének elégiája ez a film. A főhős nem tekint többé nőhai családjá seynképére; ha tudná, se volna már kedve elolvasni utolsó megmaradt könyvét; hol ebből, hol abból a gépből fogy ki az energia. És ami ebben a filmben a legtragikusabb: elpusztul az öreg orvos, aki féltve őrzött műszereivel, használati tárgyaival, vörösborával és asztalkendőjével a civilizáció folytonosságát immár egyedül képviselte, akinek a barlangrajzokhoz hasonló falfirkái egy új kultúra kezdetét jelezhetnék volna, aki még a beszéd képességének fokozatos visszaszerzésére is kísérletet tesz, s aki — már-már istenként — új Ádámot és Évát teremtené a főhős és a romos kórház egyik cellájában rejtgetett lány segítségével. De ezek már nem olyan idők, hogy a „nagy művet” be lehetne fejezni.

Mindenki harcol mindenki ellen, egy ólálkodó megerőszakolja és megöli a lányt. Hősünk az élethalálharcban brutális vetélytársa fölé kerül, bizakodásra, fellélegzésre azonban ez sem ad okot. A győztes visszakerül oda, ahonnan a film kezdetén elmenekült, s ahol az első képkockákon egy felfújható babán elégitette ki vágyait. Most — egy újabb leszámolás eredményeképpen, igazi nő mellé feketet. A sikerrel a kudarc teljesül ki, a film eredeti címe szorint ugyanis, ez az „utolsó harc”. A „nemzõ közepig” jutva érezhető át igazán, hogy nincs tovább: mindenkire halál vár, s nem lesz több halandó.

VIDA JÁNOS KVINTUS

Élethalálharc (Le Dernier Combat) — francia, 1983. Rendezte: Luc Besson. Írta: Luc Besson és Pierre Jolivet. Kép: Carlo Varini. Zene: Eric Serra. Szereplők: Pierre Jolivet (Az ifjú), Jean Bouise (Az öreg doktor), Jean Reno (A szemüveges), Fritz Wepper (A bandavezér). Gyártó: Les Films du Loup. Színes, négy részes.

A KÍMÉLETLEN

Ártatlanság vagy szerencse — nem teremtenek sorsot. Korunk olvasatában aligha van érthetőtlenebb ember a büntetlen Roccónál. A hajdani Visconti-hős, Alain Delon színész-élete a példa rá, hogy a világot másképp is lehet látni: az egykori Rocco, aki húsz éve még a magátólértétődő jóság megtestesülése, ma a Bosszú Angyala a maga rendezte, írta filmekben. Egy ösztönös, mai Raszkolnyikov, aki tudja, hogy a jóság nem képes erőteljes tiltakozásra egy elfogadhatatlan világgal szemben. Jacques Darnay, „a kéméletlen”, szándékosan tér le az egyenes útról (ékszerrablás miatt tölti le börtönbüntetését). Morális torzulása nem pusztán személyiségének csorbulása, inkább szembefordulás a világ elfogadhatatlan berendezkedésével. Darnay csak a felszínen szabályozott életvitelből szakad ki, így nincs hová visszatérnie. Szabadulása után felmérheti, hogy egy olyan világban, ahol még a betyárbecsület is korrumpálódik: „a büntelenség vétek”. A civilizált társadalom könyörtelen gyűlölete és cinizmusa itt teljesen hétköznapi; az elszigetelt és hajszolt Darnay kénytelen színlelt, majd természetes fatalizmussal felvenni a harcot a zsákmány reményében nyomába szegődő rendőrséggel és volt büntőrsaival szemben.

Alain Delon utóbb készült filmjei kivétel nélkül variációk a bűn témájára — egy jelentős művész tét nélkül játékai. Ezek a Delon-formálta új hősök csak megszőkésből élnek tovább a széteső világban, de belül már halottak.

TAMÁS AMARYLLIS

A kéméletlen (Le Battant) — francia, 1983. Rendezte: Alain Delon. Írta: André Caroff regénye nyomán Christopher Frank. Kép: Jean Tournier. Zene: Christian Dorisse. Szereplők: Alain Delon (Jacques Darnay), François Périer, Andréa Ferreol, Anne Parillaud. Gyártó: Adel Productions — T Films *Feliratos.*

A kéméletlen

ÜDVÖZÍTŐ KEGYELEM

Képzeld el azt, hogy a római pápa — ráunván az egyházi hívságokra és tökéletes elszigeteltségére — egy mellékajton át kísétál a Vatikánból és elvegyül az „egyszerű nép” körében. Ez a régesrégő mese, az „álruhás uralkodó” (vagyis a rossz tanácsadóit kijátszva, népéhez visszataláló „jó király”) mítosza elevenedik meg XIV. Leó alakjában. Ilyen pápa nincs is. De lehetne. Hiszen a szegénység kihívása felerősítette a katolicizmus ferences hagyományait.

A filmben nem „XIV. Leó”, hanem a szegények kitaláltak. Azok, mert a film azt a látszatot kelti, mintha balsorsukat kizárólag annak köszönhetnék, hogy lusták, potyalesők, rosszindulatúak. Így van ez a kis déolász hegyfaluban is, mígnem a rangrejtve odaérkező pápa „csodát” nem tesz. Türelem, jóakarát és szép emberi szó segítségével lassan maga mellé állítja a falu ellenséges és dologtalan népét, megízlelteti velük a munka örömet, és a szeretet édességét. Ennyi? Az idea szép, de alighanem „kevés az üdvösséghez”. A rendezőnek azonban a jelek szerint nincsenek kétségei a gyógyító hatékonyaságát illetően. Ahelyett, hogy érvek és ellenérvek ütköztetésével igyekezze meggyőzni minket, inkább rádúpláz a hepiendre: az innár pápai mivoltában megmutakozó

jótevő és a megváltottak boldogságtól pálás szemmel ismerik fel egymást a Szent Péter téri nagymisén. Hiába a jószándék, a példázat hamis és hatástalan: a hívők számára túl profán, a hitetleneknek túllontúl kenetteljes.

NAGY ZSOLT

Üdvözítő kegyelem (Saving Grace) — angol, 1986. Rendezte: Robert M. Young. Írta: Celia Gittelson regénye nyomán David S. Ward. Kép: Reynaldo Villalobos. Szereplők: Tom Conti (XIV. Leó pápa), Fernando Rey (Biondi kardinális), Erland Josephson (Monsignore Ghezzi), Donald Hewlett (Monsignore McGee), Giancarlo Giannini (Abalardi). Gyártó: Embassy — Columbia. *Szinkronizált.*

VILÁGAUTÓ

A film első kockáit látva — szűrős tekintetű, marcona férfi sportkocsijával száguldozik az utcákon a fejvesztve menekülő járókelők között — joggal gondolhatja a néző, hogy autósodákról, a gázpedált megszállottan nyomkodó, motorizált héroszokról szóló, rutinizgalmakkal kecsgetető opusz következik. Kurta negyedóra is alig telik el azonban, és máris búcsút kell mondanunk ebbéli várakozásunknak.

Változik a helyszín: amatőr autóversenyzői érényeket csillogtató főszereplőket a munka frontján látjuk viszont. Diszkrét discozene ritmusára éppen egy új szuperautó kísérleteinek fáradtságos aprómunkájába merülve tesz-vesz. A meglepetések sora ezzel azonban még korántsem ér véget. A kalandfilmes betétekkel dústott szöföld termelési história — hála a forgatókönyvírói leleményességnek — többször is meglepő fordulatot vesz.

Ralph Korda nevű hő-sünknek ugyanis rengeteg gondja akad. Nem elég, hogy gigászi erőfeszítéssel megalkotja a világautonak becézett, formatervezett, elektromos meghajtású csodajárművet, de ráadásul még ipari kémekkel, környezetvédő punkokkal és a találmányt katonai célra felhasználni akaró hadiipari mogulokkal is meg kell küzdenie. A nőfaló, biztos kormányfogású és fejlett igazságérzettel rendelkező mér-

nők figurájának sajnos van egy apró szépséghibája: túl tökéletesre sikeredett ahhoz, hogy példakép lehessen.

Michael Verhoeven rendező filmje bosszantóan zavaros, elkapkodott munka. Akár a lezser nagyvonalúsággal innen-onnan átgondolatlanul összehordott témákat, akár a közhelyes dialógusokat idézzük emlékezetünkbe, nehezen tudnánk válaszolni arra az egyszerű kérdésre: vajon kinek is készült?

GÁTI PÉTER

Világautó (Killing Cars) — NSZK, 1985. Írta és rendezte: Michael Verhoeven. Kép: Jacques Steyn. Zene: Michael Landau. Szereplők: Jürgen Prochnow (Ralph Korda), Senta Berger (Marie), Agnes Soral (Violet), Daniel Gélin (Kellermann), Stefan Meinke (Niki), Bernhard Wicki (Van der Mühle). Gyártó: Futura Film. *Szinkronizált.*

AZ UTOLSÓ CSILLAGHARCOS

Hogyan lesz egy szegény, jölelkű és nyílt tekintetű amerikai fiatalember a békés Rylos bolygó megmentője? Miért érdemes szabad időnként játékautomaták gombjában nyomogatásával tölteni? Választ kaphat, aki végigüti ezt a Flash Gordon-képregényes stílusában fogant őrünetet.

Hogy mivégre kell a tünékeny, egyszeri álmoknak kézzelfogható és maradó alakot öltetniük a celluloidszalagon, azt talán nem volna ildomos éppen ezen a filmen számon kérni. Azt viszont igen, miért, hogy rendezője egy untig ismert álmat álmodik. Az annyiszor megmosolygott és megszidott „szegény” fantik repülő kávéfőzői, nekihevült kenyérpírtói helyett itt ugyan csillogó-villogó gépesodák suhannak, hitejük azonban jöttányival sem több.

SCHREIBER LÁSZLÓ

Az utolsó csillagharcos (The Last Starfighter) — amerikai, 1984. Rendezte: Nick Castle. Írta: Jonathan Betuel. Kép: King Baggot. Zene: Craig Safan. Szereplők: Lance Guest (Alex Rogan), Robert Preston (Centauri), Dan O'Herlihy (Grig), Catherine Mary Stuart (Maggie), Norman Snow (Xur). Gyártó: Lorimer — Universal. *Szinkronizált.*